

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Роман Симеонов Хаджикосев,

преподавател в Югозападен университет - Благоевград,
определен за член на научното жури за присъждане на образователна и
научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1 Филология,
докторска програма „Българска литература“ – Българска литература
от Освобождението до Втората световна война

**Тема: *Номадският субект в творчеството на Матвей Вълев: природа и
машина***

Докторант: Мартин Пламенов Колев

Факултет по славянски филологии

Форма на докторантурата: редовна докторантура

Научен ръководител: доц. д-р Бойко Пенчев Пенчев

Ще пренебрегна информацията, която по принцип е препоръчително да присъства в подобен тип документация, като биографични данни на кандидата, описание и оценка на представените технически материали, като автореферат, участия в конференции, брой публикации и др., тъй като тя е налична в протоколите от заседанията и отговаря на всички изисквания, за да бъде допуснат трудът до защита.

Дисертацията на Мартин Колев е един от най-провокативните и впечатляващи докторантски текстове, които съм имал честта да журирам. Той е толкова извън матрицата на изследователския модус, който българското литературознание ползва и прилага през годините, че изисква и съответстващ критически рефлекс. Изграждайки гръбнака на своя

„теоретичен и концептуален инструментариум в сходни по тематичен и темпорален обхват на използваните посоки“ на основата на „рядко използвани в българската литературна наука концепции на Жил Делюз и Феликс Гатари“ (с. 181), докторантът подхожда креативно, защото иманентно възпира всякаква критическа реакция, от позицията на който и да бил друг критически прочит, ползващ различен теоретичен и концептуален подход. *Интерпретативният капан*, за който се споменава по друг повод (с. 15), тук щраква в обратна посока и реално обезоръжава откъм несъгласие и оспорване на постановки. Кой би оспорил Жил Делюз и Феликс Гатари. Разбира се, същото важи и за психоаналитичния прочит. В случая от съществено значение е по какъв начин и доколко техните херменевтични постановки адекватно са приложими за разчитането на един български автор. Мисля, че като цяло Марин Колев е убедителен в постановките си при изграждането на *други подстъпи* (с. 184), като ще изговоря причините за това, така както и ще допълня възможни рефлексии от българската литература, които според мен само биха обогатили и придали още тежест на работата.

Докторантът заявява, че подходът му не е литературоцентричен, а „изследването използва комплексна методология, включваща методи като типологизация, близък прочит, сравнително-съпоставителен анализ, метод на конкретните ситуации (case study) и др.“ (с. 10). В този смисъл имам само известни колебания какво точно Марин Колев разбира под *конкретни ситуации* (case study), тъй като в нито един случай в неговата работа не успях да констатирам наличие на такива.

На първо четене правят впечатление прецизно оформените шест глави и различен брой подглави към всяка от тях, които обстоятелствено и лаконично фиксират съответните теми, напълно в духа на специфичния изследователски и дискурсивен подход на докторанта. Главите са балансирани и в своя обем.

Първата глава – *Фигурата на номада през уседналия поглед: от обект на наблюдение до постмодерен субект*, задава теоретичните параметри на термините скитничество и номадство (номадологията, разработена от Жил Делюз и Феликс Гатари, с. 8), които са гръбнак на цялата разработка и към които непрестанно се правят алюзии и препратки. Единствената ми забележка тук се отнася до 25-тата бележка под линия (с. 33), в която се казва, че „Възвърнатото време“ на Марсел Пруст не е преведено на български, което не отговаря на истината. Книгата излиза през 2012 г., издателство *Панорама плюс*.

„*Свят и дом*“: *вариации на темата за скитничеството в българската литература до Втората световна война* задава трите конструкта в работата, от които по-нататък ще се функционирират типовете образи и техните жестове в текстовете на Вълев. Когато обаче се генерализира спецификата на българските емигрантски четива с идеята, че *щастлива емигрантска песен няма* и се стига до препратки към съвременни четива (с. 44-45), искам да отбележа, че все пак има такива изключения, а именно великолепните книги на Изабела Шопова, отбелязана и от докторанта във фиг. 3 (с. 64). Убедителна и вярна е тезата, че „[д]окато „в „големите“ литератури личната работа (семейна, съпружеска и т.н.) има тенденцията да се свързва с други, не по-малко лични работи, а социалната среда служи за обкръжение и заден фон“, всяко движение на машината на малката литература е политически натоварено“ (с. 57-58), като би могло да се добавят и още примери от Кирил Христов, който в това отношение е благодатен автор. Интересна е и връзката, която е направена между номадския модел *като своеобразна сянка на родното* (с. 61).

Отсам и отвъд: две перспективи за разглеждане на скитническия субект в текста-Вълев вече ясно центрира интереса към текстовете на изследвания писател през призмата на *персонажа-скитник като*

мигрантски субект, персонажа-скитник като номадски субект и през призмата на параметри за очертаване на действителността в текста-Вълев. Интерпретациите и тук са убедителни, когато генерират спецификата при изграждането на образа на Антон Викторов, но ми струва че е пропуснато изговарянето на потенциални сходства с „изобретателя“ Иван Бистров на Борис Шивачев, а такива има безброй, при това именно през линията на дельозския прочит. В този смисъл „търсенето на прилики между текста-Вълев и текста-Йовков“ (с. 74) също има много потенциал с оглед не толкова на циклите, колкото на различната среда, в която попада Йовков след 1920 г. Специално внимание тук се обръща и на „идеологическото оневиняване“ (с. 71-76), което поставя казуса Вълев в идеологическия му контекст, който обстоятелствено разглежда А. Ташев в своето изследване.

От четвъртата глава нататък дисертацията плътно се долепва до текста-Вълев и го обхожда през различни художествени образи, мотиви, персонажни жестове и поведение, персонажни взаимоотношения и техните функционалности чрез *избрания дельозски прочит*. Тъй като от този ъгъл на оценка нямам никакви забележки, дори напротив, мога само да поздравя докторанта за оригиналните тълкувания в почти всички случаи, искам да отбележа някои забележки и препоръки.

- Когато Мартин Колев отбелязва, че „[д]ивата природа не просто е одушевена и антропоморфна, тя е изключително подвижна“ (с. 98) и съответно дава примери от разказите на Вълев, мисля че една съпоставка с природните картини в „В страната на палмите“ на Стр. Кринчев биха разкрили изключително интересни връзки, а защо не и влияния.
- В частта за машината-повторение (с.113) работата само би спечелила от препратки към текстове на Тодор Ценков, Цвятко Райков и др., които като литература са несъразмерими с Вълев, но

- пък тезите в работата ще придобият още по-убедителни рефлексии.
- Когато става дума за *функциите на радиото* (с. 166) в текста-Вълев, искрено препоръчвам книгата на проф. д-р Силиян Стоянов „Литература и технологии“ (2014 г.), където специално е обърнато внимание на Матвей Вълев и на негов репортаж като „първи опит механизмите на радиоразпръскване да се обяснят популярно от писател, а не от инженер“ (с. 6). Много подробно е разгледана не само функционалността на радиото, но и на други технически образи като самолетите, треновете, електричеството и др. в българската художествена литература.
 - По повод разказа „Българинът с орлови крила“ обстоятелствено се изговаря мястото и присъствието на фолклорното и литературното функциониране на образа на майстор Манол в българския контекст. Струва ми се по-удачно вместо детската поема на Асен Разцветников, да се разгледа разказът на Ангел Каралийчев „Росенският камен мост“ (1941 г.), където се прави интересна интерпретация на образа на майстор Манол, тъй като паралелите ще подчертаят някои от изводите на докторанта, а други ще се наложи да се доразвият.
 - *Женското скитничество* (с. 136) ми се струва задължително трябва най-малкото да спомене името на Люба Кутинчива, още повече че се вписва напълно в теоретичните конструкции, заложи в главата.
 - И накрая. Единствената по-концептуална забележка е свързана с първата част на последната шеста глава *Номадският модел на скитничество при ранния Богомил Райнов: (наративни) разлики между забранения и позволения път*. Намирам го за изкуствено снаден в работата и не достатъчно функционален в общата постройка на иначе отличния научен текст.

Заключение: Дисертационният труд на Мартин Пламенов Колев „Номадският субект в творчеството на Матвей Вълев: природа и машина“ е изследване, което впечатлява със своята зрялост и оригиналност. Използвайки един сложен конгломерат от методически подходи за обглеждане на художествените енергии в разказите на късния Вълев, докторантът почти винаги достига до убедителни изводи и решения. След публикуването на този труд Матвей Вълев вече ще се чете и изучава през една съвсем различна призма, което е несъмнен научен принос. Това ми дава основание с пълна убеденост да предложа да бъде присъдена ОНС „доктор“ на Мартин Пламенов Колев.

Благоевград

15. 09. 2023 г.

(доц. д-р Роман Хаджикосев)